

bryg. **Krzysztof BISKUP**

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej

FUNDUSZE STRUKTURALNE – NOWE MOŻLIWOŚCI DLA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

Streszczenie

W artykule przedstawiono krótki przegląd programów operacyjnych stanowiących instrumenty realizacji Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015. Przedstawiono również dotychczasowe osiągnięcia PSP w realizacji projektów współfinansowanych ze środków pomocowych UE, jak również działania mające na celu przygotowanie jednostek organizacyjnych PSP do wykorzystania środków finansowych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013.

Summary

Author presented a short review of the operational programs, which constitutes implementation tools of The National Cohesion Strategy 2007- 2013 and The National Development Strategy 2007-2015. Additionally, previous achievements of the State Fire Service (SFS) in implementation of projects coo-financed by UE funds were presented, as well as activities undertaken to prepare the SFS for utilizing capabilities within a financial perspective 2007-2013.

Wprowadzenie

Członkostwo w Unii Europejskiej (UE) stanowi dla Polski ogromną szansą szybkiego rozwoju a tym samym stwarza możliwość poprawy warunków i jakości życia mieszkańców. Przystąpienie do UE otworzyło przed naszym krajem możliwość pozyskiwania bezzwrotnej pomocy finansowej w ramach polityki strukturalnej Wspólnoty¹. Możliwość realizacji projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych uzyskały również jednostki Państwowej Straży Pożarnej (PSP).

Podkreślenia wymaga fakt, iż PSP dostrzegła możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych na rozwój formacji ze źródeł pochodzących z UE jeszcze na długo przed

¹ Podstawowym celem funduszy strukturalnych jest wspierania restrukturyzacji i modernizacji gospodarek krajów UE.

przystąpieniem Polski do UE. Już w połowie lat 90-tych udało się uzyskać bardzo pokaźne kwoty na zakup sprzętu ratowniczego, nowoczesnych środków audiowizualnych do szkół PSP oraz na organizację szkoleń – w tym również zagranicznych. Środki te pochodziły z tzw. funduszy przedakcesyjnych² – głównie PHARE. Z biegiem lat jednostki organizacyjne PSP coraz odważniej sięgały po środki finansowe UE, w efekcie czego udało się zrealizować wiele ciekawych projektów, jak np.: rozbudowa lub modernizacja obiektów należących do PSP oraz liczne zakupy specjalistycznego sprzętu ratowniczego.

Perspektywa finansowa 2004-2006

Od 2003 roku jednostki organizacyjne PSP podejmują aktywne działania związane z pozyskiwaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Działania te, inicjowane i koordynowane przez Komendę Główną PSP (KG PSP), zaczęły nabierać charakteru systemowego.

W perspektywie finansowej 2004 – 2006 w ramach sektorowych programów operacyjnych, jednostki PSP realizowały projekty, których cele pośrednie wpłynęły na szeroko pojęte bezpieczeństwo obywateli i ratownictwo (tworzenie systemów monitoringu środowiska, budowa i wdrażanie platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym, rewitalizacja obszarów miejskich, powojсковych i przemysłowych – tworzenie stref bezpieczeństwa publicznego na tych obszarach, poprawa bezpieczeństwa na drogach krajowych – aktywne uczestnictwo służb ratowniczych w likwidacji skutków wypadków).

Dużym zainteresowaniem jednostek PSP cieszyła się także Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG IIIA, wspierająca m. in. współpracę transgraniczną służb ratowniczych Polski i krajów sąsiadujących, w tym budowę transgranicznych systemów ochrony środowiska i ludności przed katastrofami oraz awariami w zakładach przemysłowych, urządzeniach do transportu substancji niebezpiecznych, ochronę przeciwpożarową i przeciwpowodziową, komunikację (alarmowanie, ostrzeganie, wymiana informacji) dla potrzeb służb ratowniczych, koordynację działań służb ratowniczych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, organizację wspólnych ćwiczeń, konferencji, sympozjów, warsztatów, wymianę doświadczeń.

² Fundusze przedakcesyjne były to środki bezzwrotnej pomocy udzielanej Polsce przez Unię Europejską. Ich najważniejszym zadaniem było przygotowanie Polski do członkostwa w UE oraz pomoc w wyrównywaniu różnic gospodarczych. Do 1 maja 2004 roku funkcjonowały następujące fundusze przedakcesyjne: PHARE, ISPA, SAPARD (po akcesji Polski do UE, nasz kraj może korzystać z funduszy strukturalnych oraz z funduszu spójności).

Projekty częściowo finansowane przez UE w perspektywie finansowej 2004 – 2006 ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego czy Europejskiego Funduszu Społecznego realizowane są przez KG PSP, Komendy Wojewódzkie PSP, Komendy Powiatowe oraz Miejskie PSP (KP/KM PSP) oraz Centrum Naukowo-Badacze Ochrony Przeciwpowozarowej (CNBOP). Zdarzają się również przypadki gdy projektodawcami są jednostki samorządu terytorialnego, które przekazuje „produkty” projektu na rzecz KP PSP. Całkowita wartość zrealizowanych przez jednostki organizacyjne PSP, bądź będących w trakcie realizacji projektów w latach 2004-2007, wynosi prawie 100 mln PLN.

Perspektywa finansowa 2007-2013

Jednym z podstawowych warunków umożliwiających składnie i realizowanie projektów współfinansowanych przez UE stanowią odpowiednie zapisy w strategicznych dokumentach programowych opracowywanych na szczeblu krajowym i regionalnym. Dlatego też, w oparciu o wcześniejsze doświadczenia oraz dostrzegając niepowtarzalną szansę zdobycia kolejnych środków finansowych z UE, jednostki organizacyjne PSP aktywnie włączyły się w proces opracowywania i konsultacji tychże dokumentów, opracowywanych na nową perspektywę finansową UE 2007 – 2013. W tym celu Komendant Główny PSP informuje jednostki organizacyjne PSP o źródłach pozyskania środków, monitoruje postęp prac nad dokumentami rządowymi oraz organizuje spotkania i warsztaty poświęcone wymianie informacji i doświadczeń w programowaniu dokumentów strategicznych. Przedstawiciele PSP na bieżąco uczestniczą w konferencjach uzgodnieniowych, a także konsultacjach społecznych.

Efektami tych działań są:

- Spójne zapisy w dokumentach strategicznych (Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Narodowa Strategia Spójności 2007-2013, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Regionalne Programy Operacyjne oraz Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Korzystne dla PSP zapisy znalazły się również w Programach Operacyjnych: Innowacyjna Gospodarka, a także Kapitał Ludzki – spójność pomiędzy dokumentami programowymi została przedstawiona na poniższym schemacie) nadające wysoką rangę problematyce bezpieczeństwa, jako warunkowi niezbędnemu dla niezakłóconego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju

- stworzenie warunków jednostkom organizacyjnym PSP do pozyskiwania unijnych środków finansowych (umieszczenie działań z zakresu poprawy bezpieczeństwa w programach operacyjnych oraz wprowadzanie PSP na listę beneficjentów)
- przygotowanie kadr PSP do realizacji projektów współfinansowanych przez Unię Europejską (wyznaczenie regionalnych koordynatorów wdrażania funduszy strukturalnych w PSP, organizowanie szkoleń, warsztatów, doradztwo, wymiana doświadczeń, udział w konsultacjach społecznych dokumentów programowych, itp.)
- rozpoczęcie prac nad uruchomieniem systemu koordynowania działań jednostek organizacyjnych PSP w przedmiotowym zakresie.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)

Z punktu widzenia PSP, najważniejszym programem operacyjnym w perspektywie finansowej 2007-2013 będzie PO IiŚ. W programie tym na szczególną uwagę zasługują dwa działania:

- Działanie 3.2. *Zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom*, oraz
- Działanie 8.1. *Bezpieczeństwo ruchu drogowego*.

W ramach Działania 3.2. przewiduje się realizację przez PSP dwóch podstawowych typów projektów:

- budowanie i doskonalenie stanowisk do analizowania i prognozowania zagrożeń naturalnych i stwarzanych poważnymi awariami, w tym: wyposażenie w specjalistyczny sprzęt;
- zakupy specjalistycznego sprzętu niezbędnego do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii np. samochody ratownictwa chemicznego, ratownictwa ekologicznego, samochody ratowniczo - gaśnicze, pompy, łodzie, sprzęt zaplecza socjalnego dla ewakuowanych, nośniki kontenerów z innym sprzętem specjalistycznym.

Jako priorytet wyznaczono realizację przez KG PSP ogólnokrajowego projektu dotyczącego budowy i doskonalenia stanowisk do analizowania i prognozowania zagrożeń, którego wartość szacuje się na 75 mln PLN (projekt zakłada wyposażenie do roku 2013 jednostek organizacyjnych PSP w 357 przedmiotowych stanowisk).

W ramach działania 8.1. przewiduje się usprawnienie ratownictwa drogowego poprzez zakupy sprzętu i wyposażenia.

Szczegółowy opis działań: 3.2 oraz 8.1. został zaprezentowany w poniższych tabelach:

**Działanie 3.2.: Zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych
oraz przeciwdziałanie poważnym awariom**

SZCZEGÓŁOWY OPIS DZIAŁANIA		
1.	Nazwa programu operacyjnego	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
2.	Numer i nazwa osi priorytetowej	III. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska.
3.	Nazwa Funduszu	Fundusz Spójności
4.	Instytucja Zarządzająca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Infrastrukturalnych
5.	Instytucja Pośrednicząca	Ministerstwo Środowiska, Departament Funduszy Ekologicznych
6.	Instytucja Pośrednicząca II stopnia / Instytucja Wdrażająca	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
7.	Instytucja Certyfikująca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
8.	Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności dokonywanych przez KE	Ministerstwo Finansów
9.	Numer i nazwa działania	3.2. Zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom
10.	Opis działania	<p>Cel: Zwiększenie ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom, usuwanie ich skutków i przywracanie środowiska do stanu właściwego oraz wzmocnienie wybranych elementów systemu zarządzania środowiskiem.</p> <p>Działanie będzie realizowane poprzez zapobieganie i ograniczanie zagrożeń środowiskowych, w tym również właściwe planowanie przestrzenne, zapobieganie poważnym awariom. Ponadto, instytucje systemu reagowania kryzysowego: komendy Państwowej Straży Pożarnej oraz inspekcja ochrony środowiska będą wyposażane w narzędzia umożliwiające dokonanie weryfikacji danych i obliczeń dostarczonych przez prowadzących zakłady</p>

		<p>przemysłowe w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none">• rozpoznania zagrożeń,• oceny możliwości powstania zdarzeń niebezpiecznych,• prognoz rozwoju sytuacji awaryjnych, w tym zasięgu stref skażeń. <p>Instytucje te będą również wyposażane w narzędzia umożliwiające właściwe planowanie własnych działań ratowniczych, nie tylko w odniesieniu do zakładów zakwalifikowanych do grupy dużego ryzyka, ale także do pozostałych obiektów i terenów znajdujących się na terenie danej komendy. W tym aspekcie szczególne znaczenie mają aplikacje umożliwiające identyfikację i ocenę skutków zagrożeń, mapy cyfrowe z ich aplikacjami, sprzęt i urządzenia służące do obsługi wspomnianego oprogramowania. Ponadto w ramach technicznego wsparcia ratownictwa ekologicznego i chemicznego dokonywane będą zakupy specjalistycznego sprzętu ratowniczego. Wsparcie otrzyma również przygotowanie dokumentacji niezbędnej do wnioskowania.</p>
11.	Typ realizowanych działań	

	<p>a Typ realizowanych projektów</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. budowanie i doskonalenie stanowisk do analizowania i prognozowania zagrożeń naturalnych i stwarzanych poważnymi awariami, w tym: wyposażenie w specjalistyczny sprzęt, 2. zakupy specjalistycznego sprzętu niezbędnego do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii np. samochody ratownictwa chemicznego, ratownictwa ekologicznego, samochody ratowniczo - gaśnicze, pompy, łodzie, sprzęt zaplecza socjalnego dla ewakuowanych, nośniki kontenerów z innym sprzętem specjalistycznym, 3. wsparcie techniczne krajowego systemu reagowania kryzysowego oraz ratowniczo-gaśniczego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego, 4. realizacja przedsięwzięć w zakresie metod i narzędzi do analizowania zagrożeń poważnymi awariami, 5. przygotowanie kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania (studium wykonalności, ocena oddziaływania na środowisko, dokumentacja techniczna). <p><u>Minimalna wartość projektów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Minimalna wartość projektu – 1 mln euro • Przygotowanie dokumentacji technicznej – bez ograniczeń
<p>12.</p>	<p>Beneficjenci</p>	
	<p>a Typ beneficjentów</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Komenda Główna oraz komendy wojewódzkie Państwowej Straży Pożarnej.</u> 2. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska i Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska, 3. PGL Lasy Państwowe oraz jego jednostki organizacyjne, 4. urzędy morskie, 5. Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa.

Część finansowa		
13.	Łączne wydatki kwalifikowane	58,24 mln Euro
14.	Minimalny wkład własny beneficjenta	15%

Tabela 2.

Działanie 8.1. Bezpieczeństwo ruchu drogowego

SZCZEGÓŁOWY OPIS DZIAŁANIA		
1.	Nazwa programu operacyjnego	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
2.	Numer i nazwa priorytetu	VIII. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe
3.	Nazwa Funduszu	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
4.	Instytucja Zarządzająca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Infrastrukturalnych
5.	Instytucja Pośrednicząca (jeśli dotyczy)	Ministerstwo Transportu, Departament Planowania Strategicznego i Polityki Transportowej
6.	Instytucja Pośrednicząca II stopnia / Instytucja Wdrażająca (jeśli dotyczy)	Bank Gospodarstwa Krajowego
7.	Numer i nazwa działania	8.1 Bezpieczeństwo ruchu drogowego
8.	Opis działania	<p><u>Cel działania: Poprawa stanu bezpieczeństwa w ruchu drogowym.</u></p> <p>Działanie obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie prewencji i kontroli w ruchu drogowym, w tym również automatycznego nadzoru nad ruchem drogowym, • przebudowę miejsc szczególnie niebezpiecznych na drogach krajowych, w tym uspokojenie ruchu na obszarach zurbanizowanych, • <u>usprawnienie ratownictwa drogowego,</u> • śledzenie stanu bezpieczeństwa ruchu drogowego, • prowadzenie kampanii medialnych. <p>Działanie obejmuje projekty o charakterze</p>

		inwestycyjnym na drogach krajowych, <u>zakupy sprzętu i wyposażenia</u> , jak i działania o charakterze promocyjnym.
9.	Typ realizowanych działań	
	a Typ realizowanych operacji (projektów)	<ol style="list-style-type: none"> 1. przebudowa miejsc szczególnie niebezpiecznych, 2. <u>zakup sprzętu</u>, 3. budowa infrastruktury techniczno-informatycznej, 4. badania naukowe, 5. kampanie medialne i inne działania informacyjne, 6. przygotowanie kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania (wniosek o dofinansowanie, studium wykonalności, ocena oddziaływania na środowisko, dokumentacja techniczna). <p><u>Minimalna wartość projektów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Minimalna wartość projektu – 1 mln euro</u> • Przygotowanie dokumentacji technicznej – bez ograniczeń
	Beneficjenci	
10.	a Typ beneficjentów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, 2. Komenda Główna Policji, 3. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 4. <u>Państwowa Straż Pożarna</u>, 5. Główny Inspektorat Transportu Drogowego, 6. Sekretariat Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, 7. podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo ruchu drogowego, 8. miasta na prawach powiatu, 9. organizacje pozarządowe, 10. instytucje badawczo-rozwojowe.
<i>Część finansowa</i>		
11.	Łącznie wydatki kwalifikowane	117,65 mln Euro
12.	Minimalny wkład własny beneficjenta	15%

Regionalne Programy Operacyjne (RPO)

Obok programów operacyjnych, które będą zarządzane i wdrażane na poziomie krajowym, jednym z narzędzi realizacji Narodowej Strategii Spójności oraz Strategii Rozwoju Kraju będzie 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) – po jednym dla każdego z województw. Jednostki organizacyjne PSP, biorą również aktywny udział w procesie opracowywania RPO, dążąc do wprowadzenia zapisów dotyczących poprawy poziomu bezpieczeństwa na obszarze województwa.

Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej (PO EWT)

Europejska Współpraca Terytorialna (EWT) służy wspieraniu promocji i realizacji wspólnych projektów o charakterze międzynarodowym na terytorium całej UE. Stanowi kontynuację programów współpracy realizowanych w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III 2004 - 2006.

PSP wiąże duże nadzieje na realizację projektów w ramach programów operacyjnych współpracy transgranicznej, których celem jest rozwijanie wspólnych inicjatyw regionalnych i lokalnych.

Polska będzie uczestniczyła w następujących programach operacyjnych w ramach komponentu współpracy transgranicznej EWT:

- Polska (Woj. Zachodniopomorskie) – Niemcy (Meklemburgia Pomorze Wschodnie-Brandenburgia)
- Polska (Woj. Lubuskie) – Niemcy (Brandenburgia)
- Polska (Woj. Lubuskie i Woj. Dolnośląskie) – Niemcy (Saksonia)
- Polska – Republika Czeska
- Polska – Republika Słowacka
- Polska – Litwa
- Polska – Szwecja – Dania – Litwa – Niemcy (Południowy Bałtyk).

PSP aktywnie uczestniczy w procesie uzgodnieniowym ww. PO EWT, z powodzeniem wprowadzając zapisy dotyczące poprawy bezpieczeństwa w obszarach

przygranicznych, stwarzając tym samym podstawy do realizacji projektów o charakterze transgranicznym.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)

PO KL stwarza szansę na realizację szerokiego spektrum projektów. Potencjalne projekty PSP będą mogły obejmować: opracowanie i upowszechnianie programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość (w tym e-learning), programy rozwoju oferty edukacyjnej szkół, zwiększenie roli szkolnictwa wyższego w kształceniu ustawicznym, wdrożenie programów kształcenia w formie e-learningu, podnoszenie kompetencji kadry akademickiej, programy współpracy międzynarodowej, projekty w zakresie kształtowania umiejętności pracowników systemu B+R (badania i rozwój) w zakresie zarządzania badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi, przedsięwzięcia upowszechniające osiągnięcia naukowe w procesie kształcenia, wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw, wzmocnienie potencjału administracji rządowej, programy skierowane do osób dorosłych zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swoich kwalifikacji.

Ww. rodzaje projektów przewidywanych do realizacji w ramach PO KL, w sposób naturalny predysponują na głównych potencjalnych beneficjentów szkoły PSP oraz CNBOP.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG)

PO IG stwarza szanse na realizację projektów w ramach 3 osi priorytetowych:

- Oś priorytetowa 1. *Badania i rozwój nowoczesnych technologii*
- Oś priorytetowa 2. *Infrastruktura sfery B+R (badania i rozwój)*
- Oś priorytetowa 7. *Budowa i rozwój społeczeństwa informacyjnego*

W ramach Osi priorytetowych 1 i 2 wsparcie uzyskają projekty pozostające w obszarze zainteresowania przede wszystkim jednostek naukowych oraz szkół wyższych (szansa dla CNBOP oraz SGSP). Natomiast Oś priorytetowa 7 wspierać będzie m.in. następujące działania: budowa współpracujących elektronicznych platform usług publicznych, na których dostępne będą eUsługi (np. zamówienia publiczne, zapewnienie zintegrowanej infrastruktury teleinformatycznej administracji publicznej wszystkich szczebli, itp.). Na liście potencjalnych beneficjentów znajdują się m.in.: jednostki administracji

rządowej, jednostki podległe administracji rządowej oraz konsorcja jednostek administracji rządowej i jednostek naukowych, przedsiębiorstw, stowarzyszeń, organizacji pozarządowych.

Podsumowanie

PSP stoi przed niepowtarzalną szansą pozyskania znacznych środków finansowych z zewnętrznych źródeł (w stosunku do budżetu PSP), tak bardzo potrzebnych dla zapewnienia odpowiedniego tempa rozwoju naszej formacji. Biorąc pod uwagę zapowiadane zmiany w polityce UE oraz przygotowania do akcesji kolejnych krajów, w kolejnej perspektywie finansowej, rozpoczynającej się w roku 2014, uzyskanie wsparcia finansowego może okazać się znacznie trudniejsze.

Pozyskanie dodatkowych środków finansowych to nie jedyna korzyść wynikająca z realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Inną, równie istotną, choć często niedostrzeganą i/lub niedocenianą korzyścią, jest rozwój kadry oraz poprawa jakości administracji. Brak umiejętności tzw. „projektowego podejścia”, objawiające się specyficzną „filozofią” działania polskiej administracji, która nie tyle nastawiona jest na realizację celów, co na sam proces administrowania (tworzenie i sztywne przestrzeganie procedur, obieg dokumentów, zabezpieczanie się przed możliwymi nieprawidłowościami), stało się przyczyną niskiej absorpcji funduszy strukturalnych w latach 2004-2006¹.

Tak więc biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenie jednostek organizacyjnych PSP, opisane wyżej przygotowania poczynione do realizacji projektów w perspektywie finansowej 2007-2013, jak również dotychczasowe sukcesy, uprawnionym staje się twierdzenie, iż fundusze strukturalne stwarzają ogromną szansą rozwoju PSP.

Bibliografia

1. Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015,
2. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013,
3. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
4. Program Operacyjny Kapitał Ludzki,
5. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka,
6. Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
7. Regionalne Programy Operacyjne,

8. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach polityki rozwoju (Dz.U. Nr 227, Poz. 1658),
9. www.fundusze-strukturalne.gov.pl,
10. www.mrr.gov.pl

¹ Program Naprawczy zwiększający absorpcję funduszy strukturalnych w ramach Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (grudzień 2006), ww.mrr.gov.pl